

10 באוגוסט 2014

לכבוד
מר יהודה וינשטיין
היועץ המשפטי לממשלה
באמצעות פקס: 02-6467001

שלום רב,

הנדון: נוהל "חניבעל" והפעלתו באזורים צפופי אוכלוסייה

1. הרינו פונים אליך בדרישה שתנחה את הממשלה ואת צה"ל כי בכל פעילות לסיכול חטיפת חייל יש להימנע מסיכון חייו של החטוף וכי הפעלת אש מסיבית למניעת בריחת החוטפים באזורים מאוכלסים אסורה בהחלט. כמו כן, נבקשך לדאוג לקיומה של חקירה ממצה לגבי השימוש במסגרת מבצע "צוק איתן" בנוהל "חניבעל", אשר זרע הרס בעיר רפיח וגרם למותם ולפציעתם של מאות אזרחים.
2. ביום שישי, 1.8.14, בעקבות אירוע חטיפתו של סגן הדר גולדין בפאתי העיר רפיח, הפעיל צה"ל, על פי הדיווחים, את נוהל "חניבעל". לפי פרסומים רבים בארץ ובחו"ל, נוהל "חניבעל" הוא שם קוד לפקודה צה"לית שקובעת שבמקרה של חטיפת חייל, יש לעשות כל שניתן על מנת למנוע את בריחתם של החוטפים או השובים, תוך שימוש באש ואף תוך סיכון חייו של החייל. הפעלת הנוהל ברפיח כללה התקפה מסיבית מהאוויר ומהיבשה לעבר אזור עירוני צפוף אוכלוסייה.
3. כתוצאה מירי הצבא נהרגו בין 130 ל-150 בני אדם ונפצעו מאות נוספים, מרביתם אזרחים תמימים ששהו בבתיהם בשעת האירוע. ההפצצות וההפגזות הותירו שכונות בחורבות. סגן הדר גולדין הוכרז כחלל, אך ככל הנראה לא נפגע מאש צה"ל (ראה למשל: <http://www.haaretz.co.il/news/politics/premium-1.2399706>).
4. חילוץ חייל מידי שוביו ומניעת מצב בו ישראל נאלצת לנהל מו"מ על שחרור אסירים – שתיהן תכליות ראויות. האמצעים למימושן צריכים להיות חוקיים, סבירים ומידתיים.
5. נוהל המתיר לסכן את חייו החיילים השבויים על מנת לסכל את נפילתם בשבי הוא נוהל פסול מיסודו, שכן הוא רומס ברגל גסה את עקרונות היסוד של המשפט החוקתי הישראלי, ובראשם הזכות לחיים המוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. במשפט זכויות האדם הבינלאומי, הזכות לחיים מוגדרת כזכות בלתי-הדירה, כזו שלא ניתן להתלות או להתנות אף במצבי חירום (ס' 4 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ופוליטיות, 1966). על כן, ככל שנוהל "חניבעל" מתיר פגיעה בחייל במטרה לסכל את חטיפתו או שניתן לפרשו ככזה, הרי שהוא לא חוקי.
6. יתר על כן, הפעלתו של הנוהל באזורים מאוכלסים, בהם החייל ושוביו מוקפים אוכלוסייה אזרחית שאינה נוטלת חלק בלחימה אסורה בתכלית האיסור. ירי מסיבי ובלתי מובחן לאזור עירוני צפוף, על מנת לחסום נתיבי בריחה אפשריים, מביא בהכרח לאבדות רבות בנפש, כפי שקרה זה עתה, ועל כן מפר באופן יסודי את עקרון ההבחנה בדין ההומניטרי הבינלאומי.

7. בנוסף, תקנות האג מ-1907 קובעות כי על כל צד ללחימה להימנע מלהשתמש באמצעים ובשיטות לחימה אשר עלולים להפר את עיקרון ההבחנה או לגרום לסבל מיוחד. כך קובע סעיף 35(2) לפרוטוקול הראשון לאמנת ג'נבה הרביעית מ-1977, אשר נחשב לדין מנהגי בינלאומי: "אסור לעשות שימוש בכלי נשק, בקליעים ובחומרי ושיטות לחימה שטבעם לגרום לפגיעה שאינה נחוצה או לסבל מיותר."
8. הפעלת נוהל "חניבעל" באזורים מאוכלסים אינה מבחינה בין אזרחים ללוחמים וטבעה לגרום לסבל רב ומיותר. בנסיבות אלו, השימוש בנוהל מהווה לדעתנו שיטת לחימה לא חוקית, המפרה את דיני הלחימה.
9. פקודה המכפיפה את חייו של חייל לרווח מדיני עתידי, שטיבו והיקפו לא ידועים, עושה בחייל שימוש תועלתני ומעוררת שאט נפש. לא לחינם עורר הנוהל לאורך השנים ביקורת ציבורית רבה, גם מצד בכירים במערכת הביטחונית. הפעלתו של הנוהל בלב סביבה עירונית מאוכלסת חמורה שבעתיים; היא מזעזעת את אמות הסיפים של המשפט והמוסר ויש להוקיעה מכל וכל.
10. אי לכך, אנו דורשים כי תנחה את ממשלת ישראל ואת צה"ל לאלתר לסייג את הנוהל לסיכול חטיפת חייל כך שיאסור סיכון חיי החייל החטוף ויאסור את הפעלתו באזורים מאוכלסים, כנדרש על פי דין. כמו כן, נבקש לחקור את נסיבות הפעלתו של הנוהל ברפיח ביום 1.8.14 ולבחון את חוקיות הפקודות שניתנו שם.
11. אנא הודיענו בהקדם כיצד בדעתך לטפל בעניין.

בכבוד רב,

תמר פלדמן, עו"ד	דן יקיר, עו"ד
מנהלת מחלקת זכויות האדם בשטחים הכבושים	היועץ המשפטי

העתקים:

מר בנימין נתניהו, ראש הממשלה
מר משה יעלון, שר הביטחון
רא"ל בני גנץ, הרמטכ"ל
אלוף דני עפרוני, הפצ"ר